Rapporten All-Archeo bvba 617

Archeologienota
Wolvertem (Meise) - Stationsstraat

Liesbeth Claessens en Ruth Ferket

Temse
2017

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

All-Archeo bvba
Laagstraat 12
9140 TEMSE

Wettelijk depot nummer
D/2017/12.807/146

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1 Inleiding 4
2 Verslag resultaten bureauonderzoek 5
2.1 Administratieve gegevens 5
2.2 Archeologische voorkennis 7
2.3 Onderzoeksopdracht 7
2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden 7
2.3.2 Beschrijving geplande werken 8
2.3.3 Werkwijze 10
2.4 Assessmentrapport 11
2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied 11
2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied 17
2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader 20
2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese 23
2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek 24
3 Samenvatting 25
4 Bibliografie 26
4.1 Publicaties 26
4.2 Websites 26
5 Bijlagen 27
5.1 Archeologische periodes 27
5.2 Plannenlijst 27
5.3 Fotolijst 27

1 Inleiding

Deze archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,[1] zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.[2]

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

[1] https://geo.onroerenderfgoed.be
[2] https://geo.onroerenderfgoed.be

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2017J128

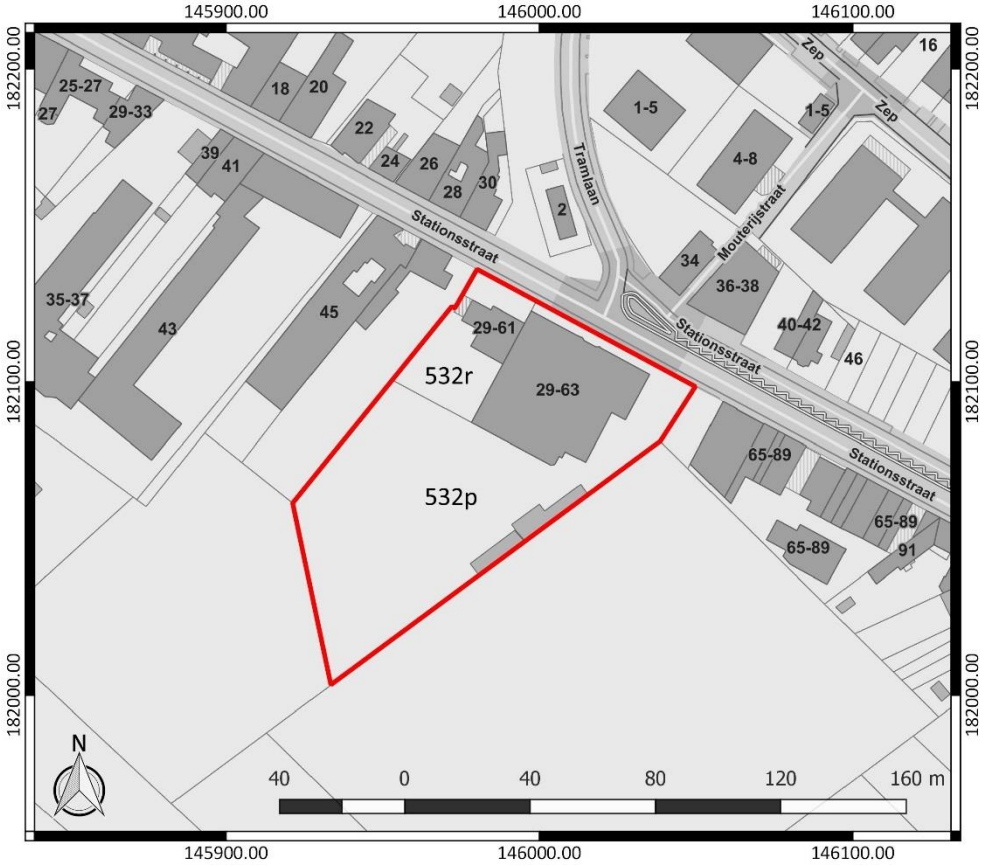
Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Vlaams-Brabant, Meise, Wolvertem, Stationsstraat, Stationsstraat

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 145980, 182136
- 146049, 182098
- 145933, 182003
- 145921, 182061

Kadastraal plan:

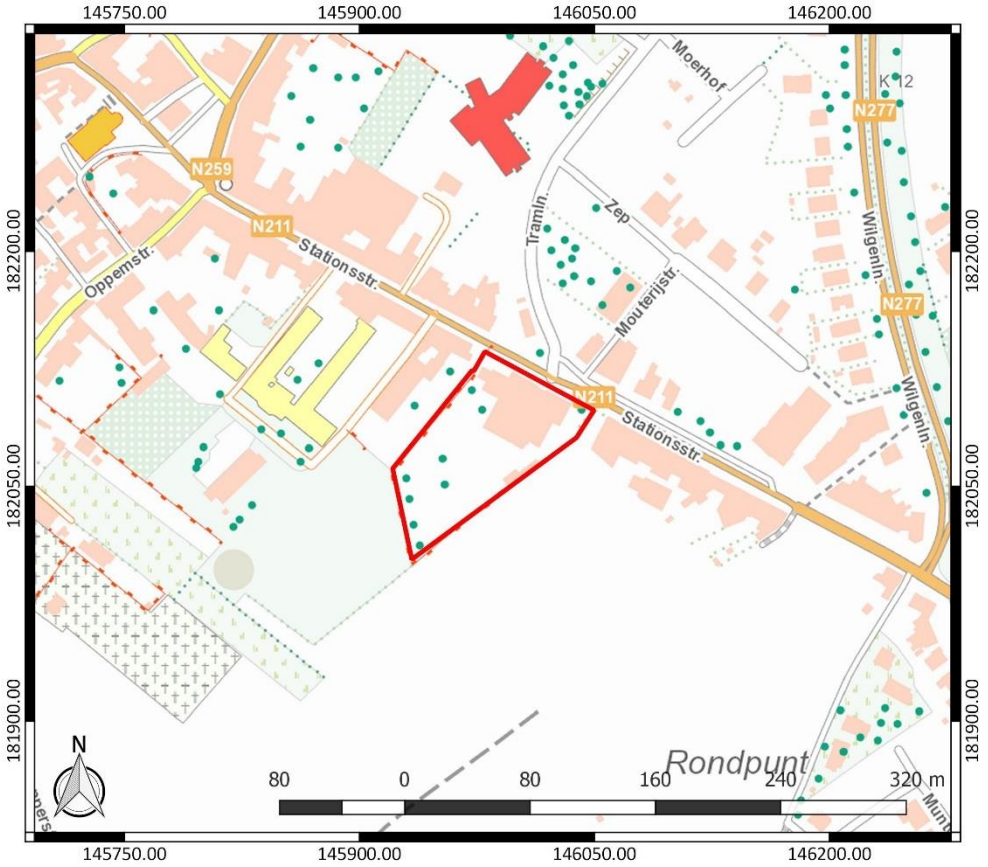

Figuur 1: Kadasterplan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Meise, Wolvertem, Afdeling 2, sectie F, nummers 532p en 532r

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 8085 m²

Topografische kaart:

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (https://www.dov.vlaanderen.be)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 03/10/2017 – 30/10/2017

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, steentijd, ijzertijd, Romeinse tijd, middeleeuwen, nieuwe tijd, nieuwste tijd, akkerland

Verstoorde zones (Figuur 3): Tot 1999 heeft er op het onderzoeksgebied een kostschool van de congregatie 'Dochters van Maria' gestaan, die in 1933 was gebouwd (zie hoofdstuk 2.4.2). Deze gebouwen zijn gesloopt tot op het maaiveld. De aanwezige kelderruimtes zijn opgevuld met puin, alvorens er een laag grond werd aangebracht waarop de huidige bebouwing werd geplaatst.[3]

[3] Mondelinge mededeling Juan Sammels

Figuur 3: Verstoringskaart met gerenoveerd herenhuis uit 1878 (groen), huidige bebouwing uit 2000 (blauw), gesloopte schoolgebouwen (oranje) en te slopen bebouwing (blauw gearceerd), met aanduiding van het onderzoeksgebied (rood). Onderkaart: GRB (www.geopunt.be)

2.2 Archeologische voorkennis

Er is geen concrete archeologische voorkennis met betrekking tot het onderzoeksgebied.

2.3 Onderzoeksopdracht

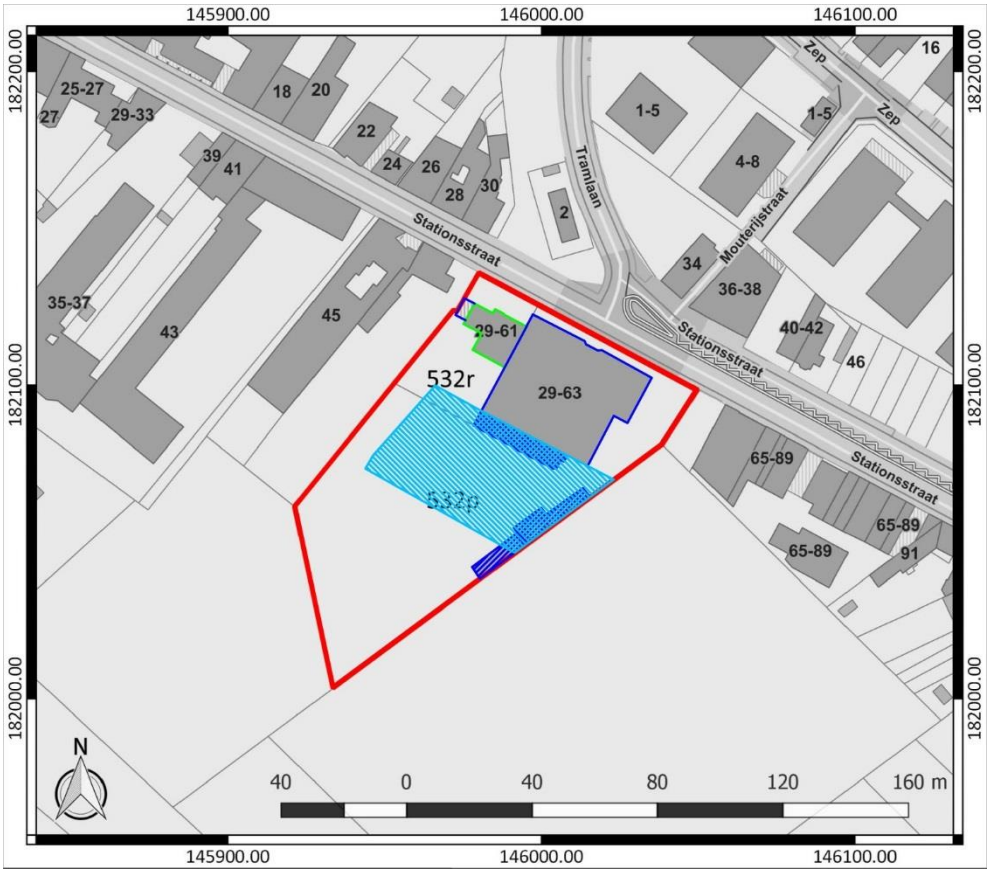
2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: de zone waar bodemingrepen gepland worden is kleiner dan het volledige onderzoeksgebied. Het betreft een zone van ca. 2030 m² (Figuur 4, lichtblauw).

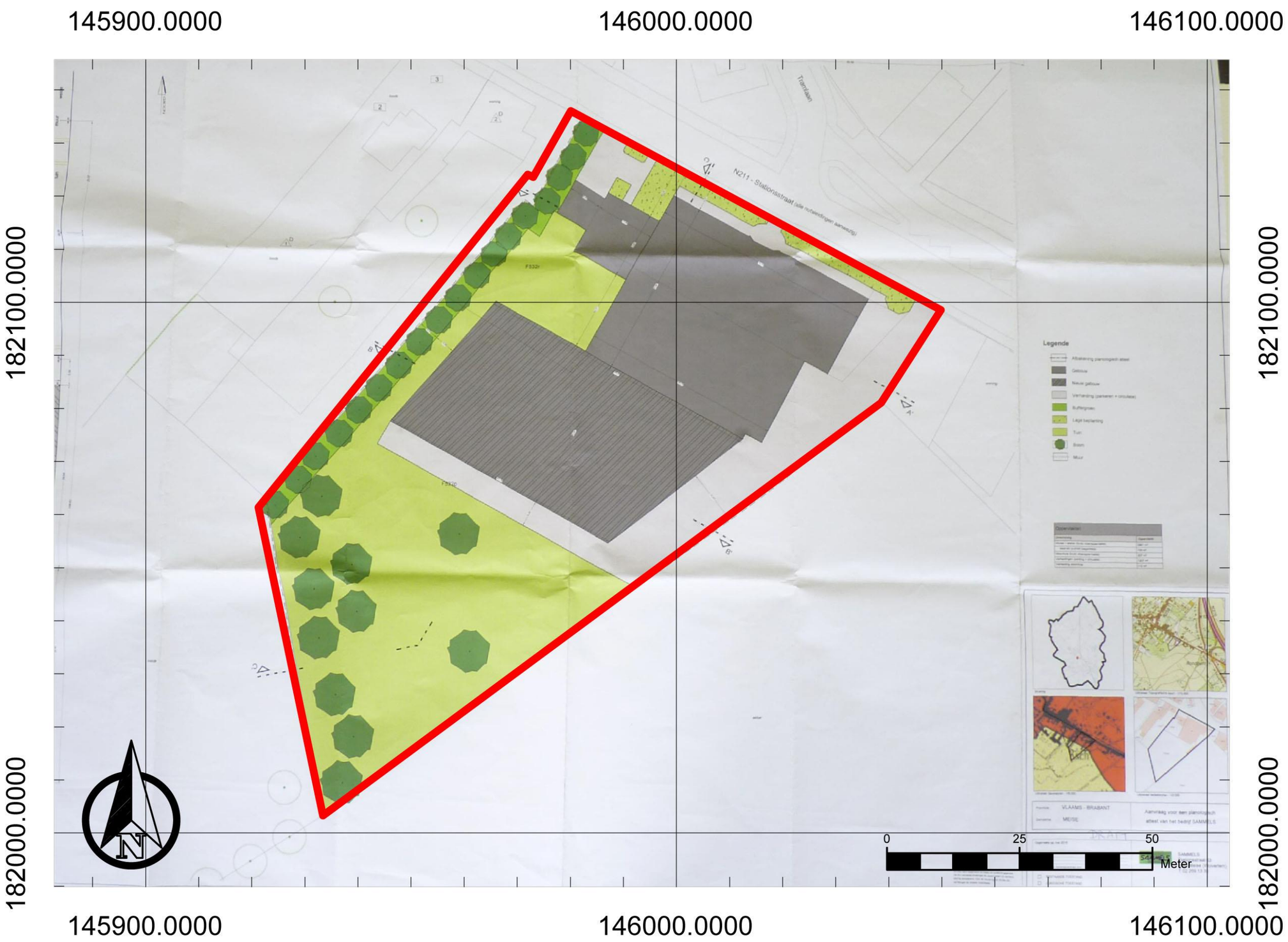

Figuur 4: Geplande werken in het onderzoeksgebied (rood), met te behouden bebouwing (groen en donkerblauw), af te breken bebouwing (donkerblauw gearceerd) en zone waar bodemingrepen zullen plaatsvinden (lichtblauw gearceerd). Onderkaart: GRB (www.geopunt.be)

2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein zal de uitbreiding van een bedrijf dat gespecialiseerd is in tuin- en parkmachines gerealiseerd worden (Figuur 5). Aan de straatzijde zijn een woning (Figuur 7, rechts) en een toonzaal gelegen, met daarachter een magazijn/werkplaats (donkergrijs). Deze zullen behouden blijven. Achter het magazijn staat momenteel nog een niet-onderkelderde woning (Figuur 6 rechts), die zal worden afgebroken tot op het maaiveld. Langs de oostelijke perceelsgrens is nog een betegelde zone aanwezig met afdak (Figuur 6, links), dat nog dateert uit de periode van de school en dat momenteel gebruikt wordt als opslagruimte. Ook deze zone wordt tot op het maaiveld gesloopt. Tegen het huidige magazijn zal een nieuw magazijn van ca. 1500 m² worden gebouwd (donkergrijs gearceerd), met circulatieverharding langsheen het gebouw (lichtgrijs). Het magazijn zal gefundeerd worden op palen, waarvan de verstoringsdiepte in deze fase van het onderzoek nog niet gekend is. De kelderresten van de school zouden nog aanwezig zijn op het terrein en werden opgevuld met puin, waarna er een laag grond werd aangebracht, waarop de huidige bebouwing staat (Figuur 7, links).[4] Gezien de verschillen in compactie en verzakking van de ondergrond zal het terrein eerst een tiental cm genivelleerd worden, om een horizontaal oppervlak te hebben om op te bouwen. Ook indirecte factoren, zoals compactie bij de werfingrepen, kunnen een negatieve invloed hebben op het aanwezige bodemarchief.

[4] Mondelinge mededeling Juan Sammels

Figuur 5: Ontwerpplan

Figuur 6: Verharding en afdak langs oostelijke perceelsgrens (links) en af te breken woning tegen magazijn (rechts)

Figuur 7: Licht golvend terrein door onderliggende kelderresten schoolgebouw en enkele te rooien bomen (links), en achterzijde gerenoveerd herenhuis uit 1878 (rechts)

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart en de bodemerosiekaart zijn niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is gegeorefereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

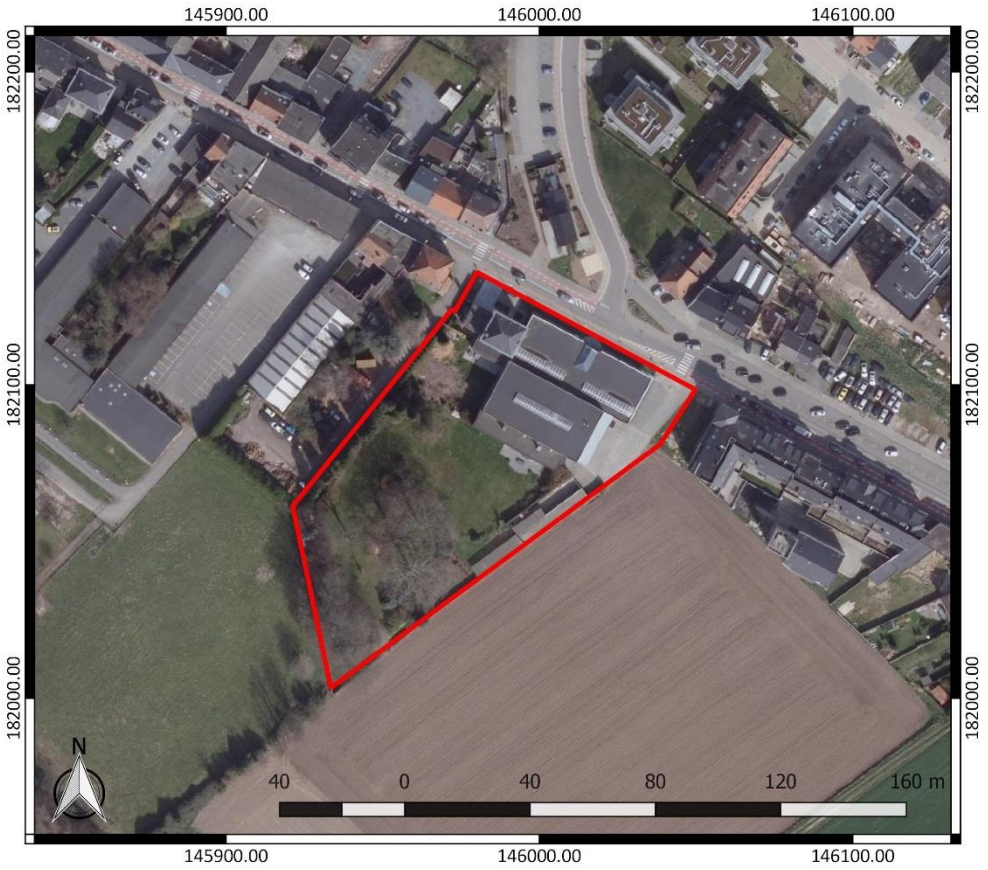
Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841) en de Vandermaelenkaart (1846-1854), worden drie momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

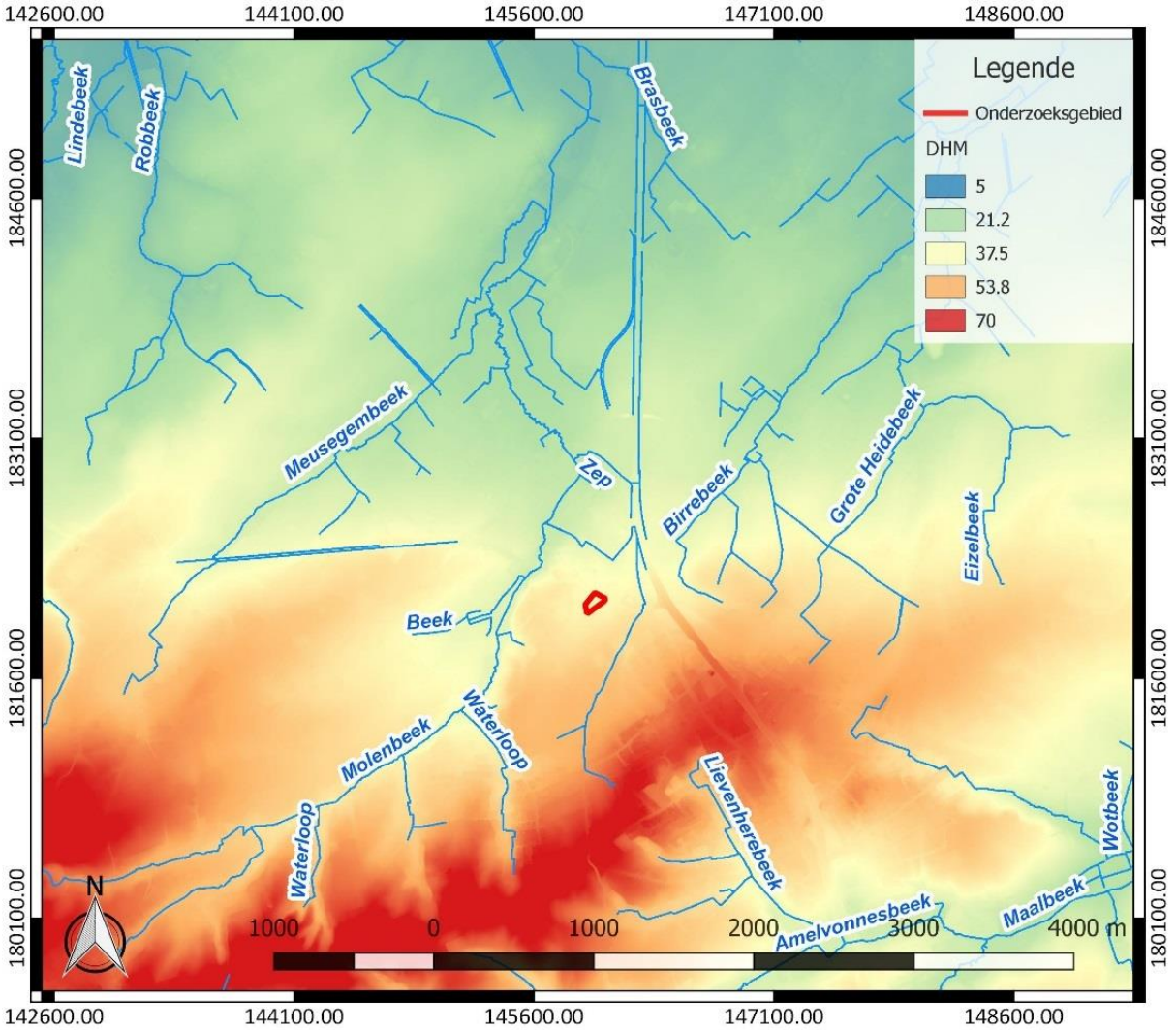
2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

Het onderzoeksgebied is juist ten zuidoosten van het centrum van Wolvertem gelegen, langs de Stationsstraat in het noordoosten (Figuur 8). Volgens het gewestplan is het terrein gelegen in woongebieden en agrarische gebieden. Hydrografisch behoort het tot het Beneden-Scheldebekken. Ten noorden en ten oosten is een naamloze waterloop gesitueerd. Ten westen stroomt de Molenbeek, met enkele aftakkingen. In de omgeving bevinden zich verder nog de Birrebeek (ten noordoosten), de Lievenherebeek (ten zuidoosten), de Meusegembeek (ten noordwesten) en de Zep (ten noordnoordwesten) (Figuur 9).

Figuur 8: Luchtfoto van 2016 met aanduiding van het onderzoeksgebied (https://www.geopunt.be/kaart)

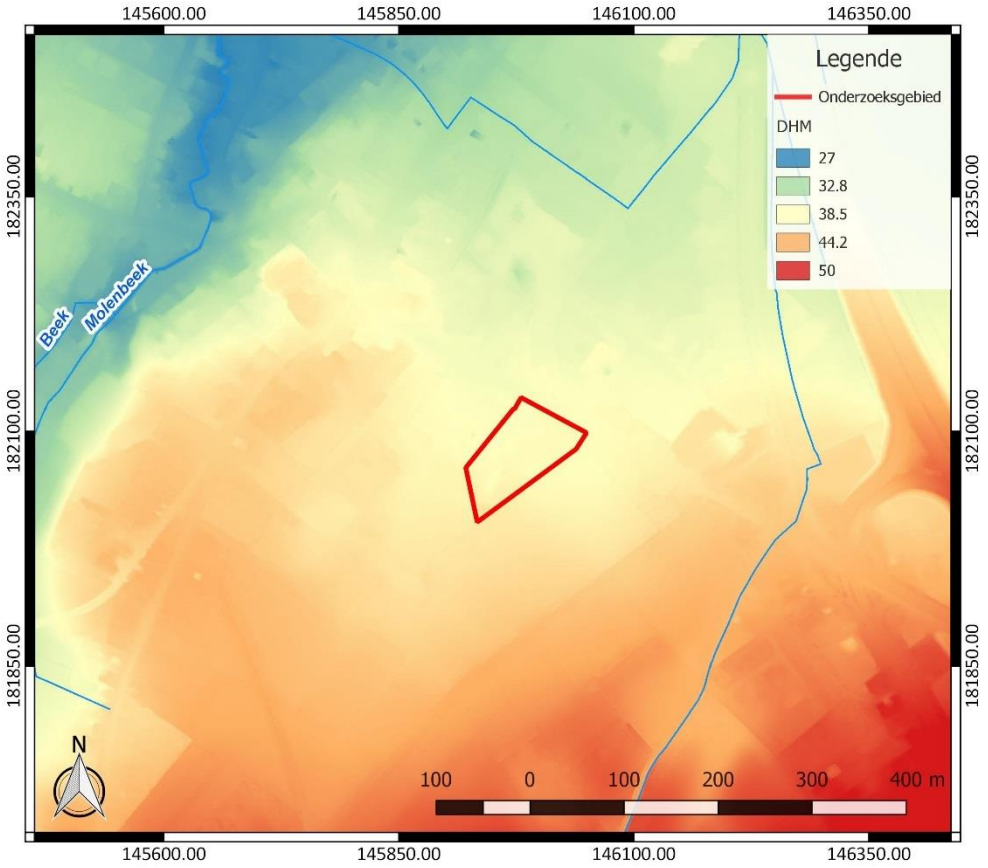
Figuur 9: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied en Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1m (https://www.geopunt.be/kaart)

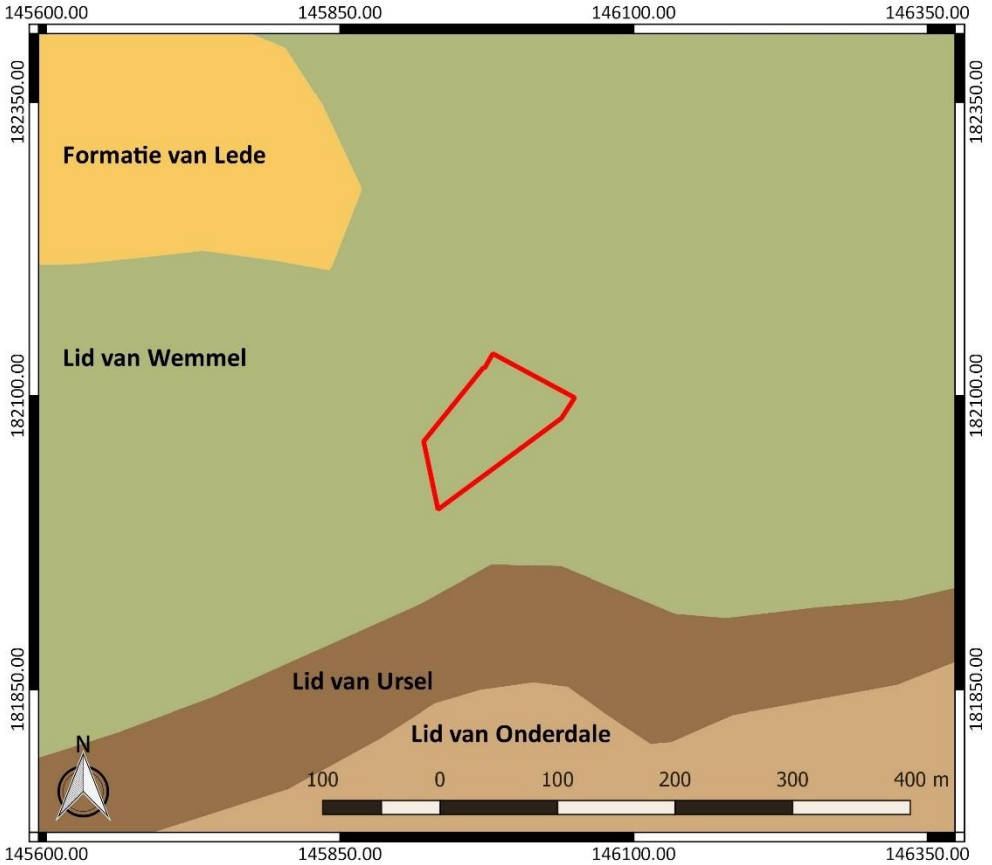
Figuur 10: Hoogteverloop van noord naar zuidzuidwest (www.geopunt.be/kaart)

Geomorfologisch behoort het onderzoeksgebied tot de oostelijke uitloper van de Vlaamse Vallei, een vlak gebied ten noorden van Brussel. Het vlakke reliëf in het noorden, gelegen tussen de 10 en de 15 m TAW gaat via een golvende bufferzone, met een topografie tussen de 15 en de 40 m TAW, over in een versneden landschap in het zuiden. In dit sterk golvende tot heuvelachtige zuiden kunnen hoogtes van boven de 75 m TAW bereikt worden.[5] Het onderzoeksgebied bevindt zich op de noordelijke flank van een noordoost-zuidwest georiënteerde rug (Figuur 11), in een licht golvend gebied. Het terrein kent een hoogte van 38,2 tot 40,2 m TAW (Figuur 10).

[5] Bogemans 1996, 3-4, 7

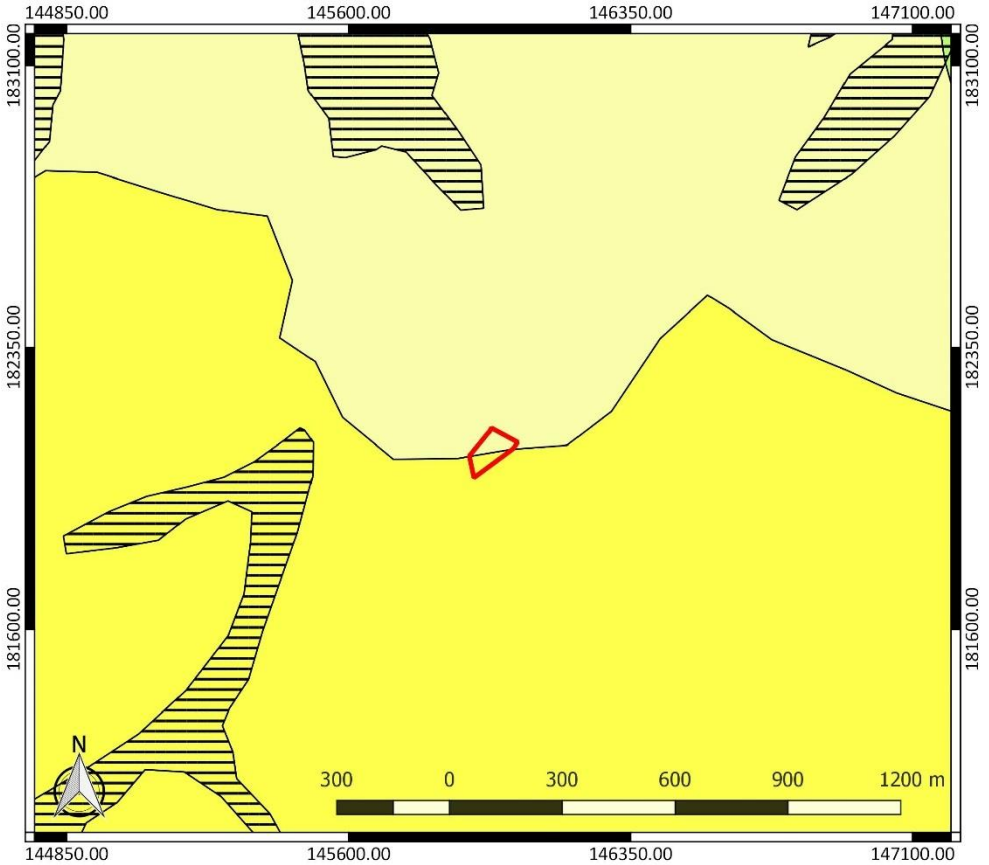
Figuur 11: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

Figuur 12: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

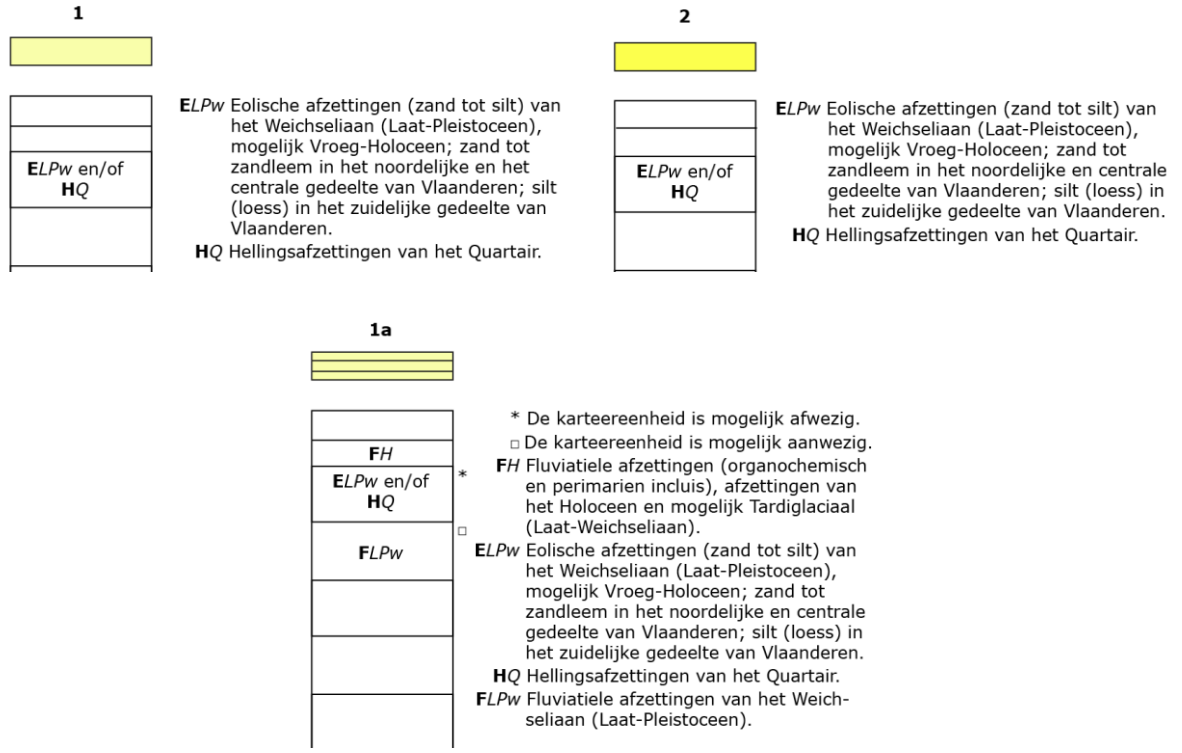
De tertiaire ondergrond (Figuur 12) bestaat uit het Lid van Wemmel, dat gekenmerkt wordt door grijs tot groen fijn zand, dat kleihoudend en glauconiethoudend is en een basisgordel met Nummulites wemmelensis bevat. Ten zuiden bevinden zich nog het Lid van Ursel en het Lid van Onderdale. Het Lid van Ursel bestaat uit grijsblauwe tot blauwe klei. Het Lid van Onderdale bestaat uit glauconiet- en glimmerhoudend donkergrijs tot grijsgroen fijn zand met pyrietconcreties. De ondergrond ten noordwesten van het terrein maakt deel uit van de Formatie van Lede. Deze bestaat uit lichtgrijs fijn zand, dat kalkhoudend, fossielhoudend (Nummulites variolarius) en soms glauconiethoudend is en soms kalksteenbanken en basisgrind bevat.[6]

De quartairgeologische kaart (Figuur 13) geeft aan dat in het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk Vroeg-Holoceen voorkomen, en/of hellingafzettingen van het Quartair. Gearceerd op de kaart zijn onder de genoemde afzettingen oudere fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en erboven jongere fluviatiele afzettingen van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal (Laat- Weichseliaan) weergegeven.[7]

Figuur 13: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

[6] www.geopunt.be/kaart
[7] www.geopunt.be/kaart

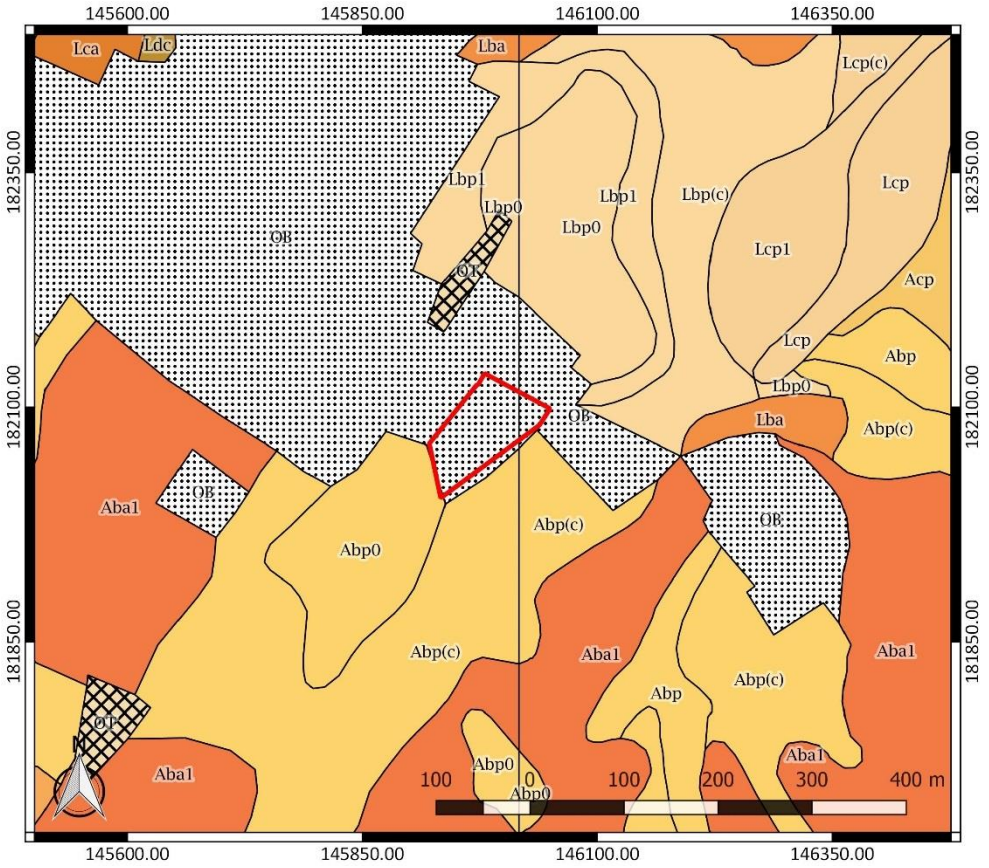
Figuur 14: Legende bij de quartairgeologische kaart (www.geopunt.be)

De bodemkaart (Figuur 15) geeft het volledige onderzoeksgebied weer als bebouwde zone (OB). Ten noorden en ten noordoosten van het terrein worden er op basis van de bodemkaart droge zandleembodems zonder profiel verwacht. Het betreft bodemtype Lbp1, met begraven textuur B horizont op matige diepte (80-125 cm), Lbp0, met een diepe fase (dieper dan 125 cm) en Lbp(c), met begraven textuur B horizont op geringe diepte (40-80 cm). Ten noordoosten treffen we ook matig droge zandleembodems zonder profiel (Lcp en Lcp(c)) en met een begraven textuur B horizont op matige diepte, tussen de 80 en de 125 cm (Lcp1).

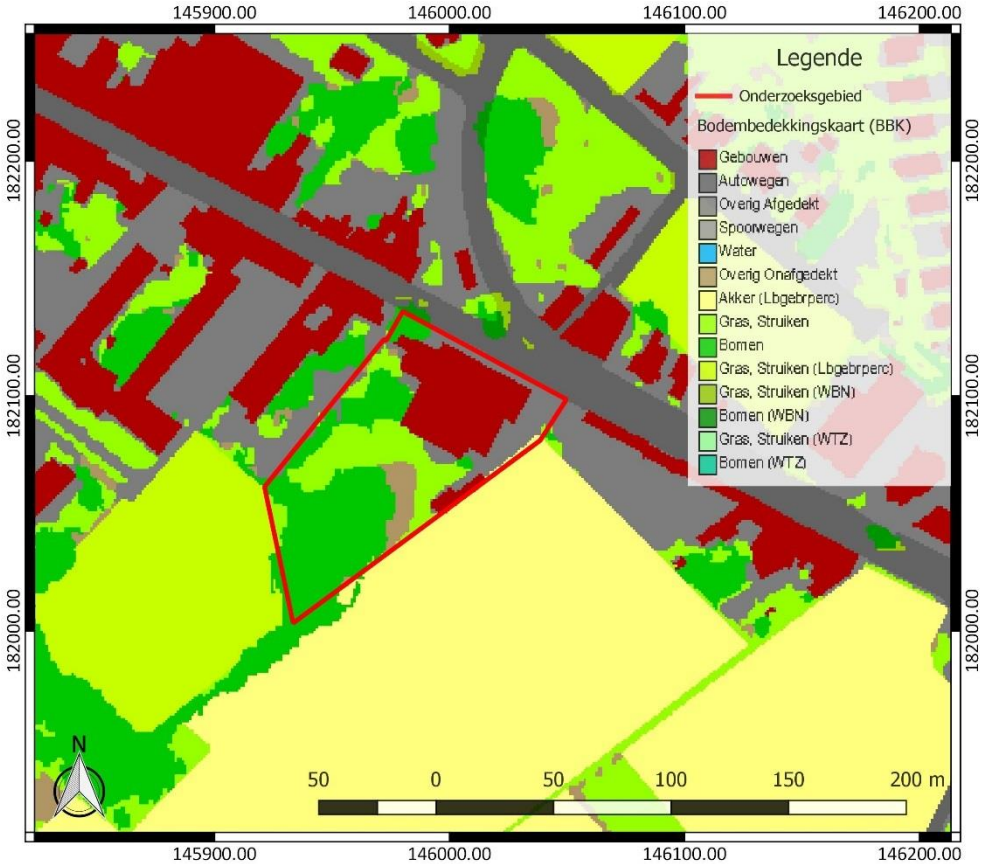
In het noorden en het oosten is er een droge (Lba) en in het noordwesten een matig droge (Lca) zandleembodem met textuur B horizont en een matig natte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Ldc). Ten oosten en ten zuiden geeft de bodemkaart een matig droge (Acp) en een droge (Abp) leembodem zonder profiel en met begraven textuur B horizont op geringe diepte, tussen de 40 en de 80 cm (Abp(c)). Ten zuiden zijn er tevens droge leembodems met textuur B horizont te verwachten. Bodemtype Aba1 bevat een dunne A horizont (boven de 40 cm) en type Abp0 heeft een diepe fase (dieper dan 125 cm).[8] Ten slotte zijn er sterk vergraven gronden (OT) in het noorden en het zuidwesten aangegeven.

In het onderzoeksgebied zijn op de bodemgebruikskaart gebouwen en verhardingen te bemerken. Voor het overige wordt het onderzoeksgebied volgens de kaart ingenomen door gras, struiken, bomen en braakliggend terrein (Figuur 16). Dit beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 8). De potentiële bodemerosiekaart is niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied.

[8] Louis 1965, 39, 62, 70

Figuur 15: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 16: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

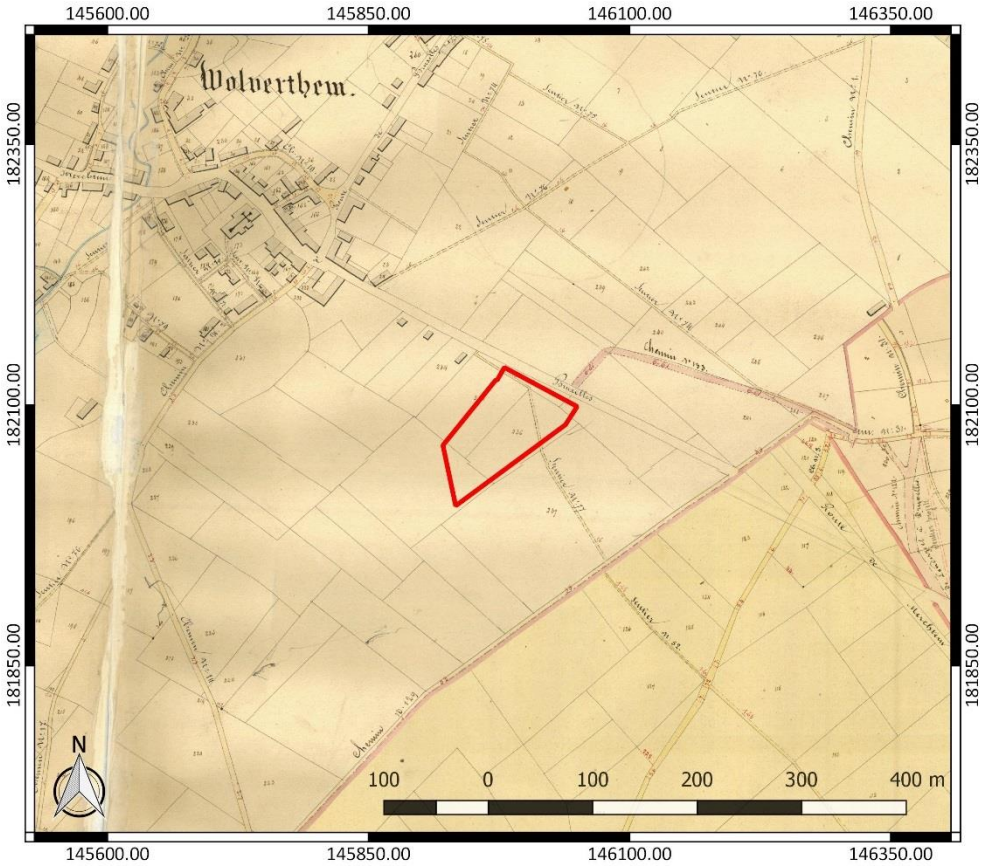
De naam Wolvertem is afgeleid van de persoonsnaam Wolfhart. De dorpskern groeide rond een kerk, die op een heuvel gebouwd werd. Wolvertem behield doorheen de tijden een landelijk karakter.[9] Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778) is te zien dat het onderzoeksgebied in gebruik is als akkerland (Figuur 17). Het bevindt zich ten zuidoosten van de historische dorpskern van Wolvertem, op eerder korte afstand ervan.

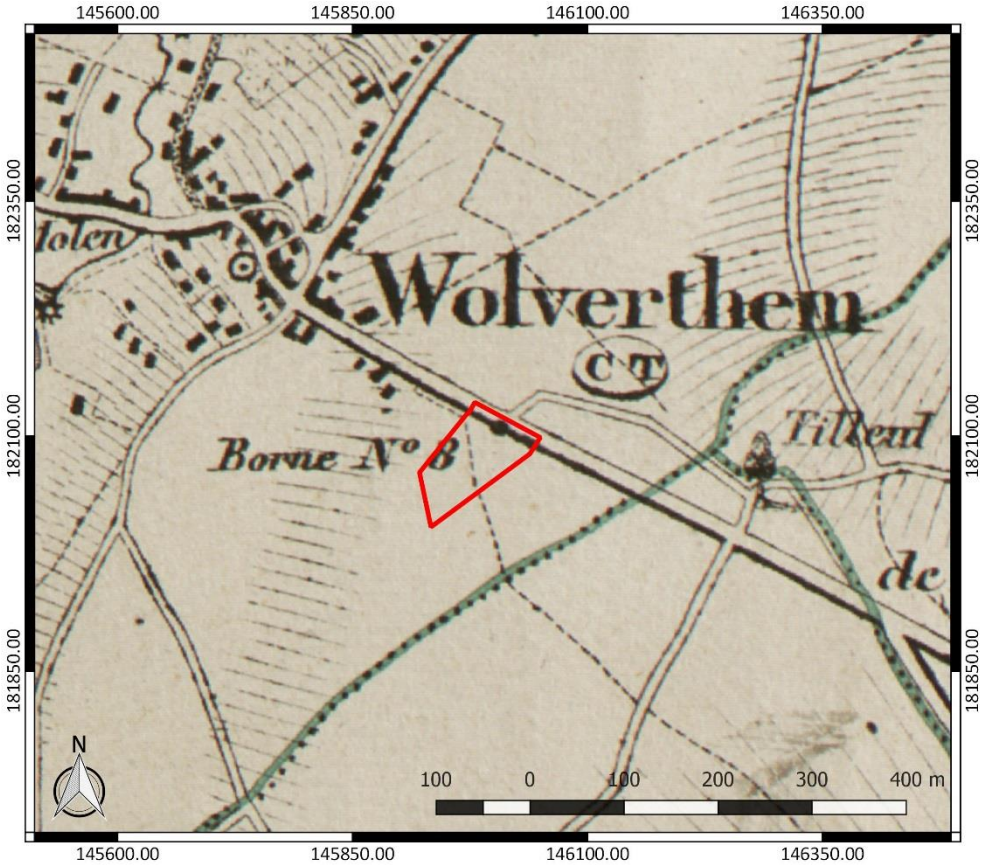
Figuur 17: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Op de Atlas der Buurtwegen (1841) en de Vandermaelenkaart (1846-1854), is er nog steeds geen bebouwing te zien binnen het onderzoeksgebied. Vermoedelijk was het terrein nog steeds in gebruik als akkerland (Figuur 18 en Figuur 19). Deze kaarten tonen een veldweg die over het onderzoeksgebied liep.

[9]Gemeente Meise: https://www.meise.be/product/1362/geschiedenis; Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Wolvertem [online], https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121488 (geraadpleegd op 25 oktober 2017).

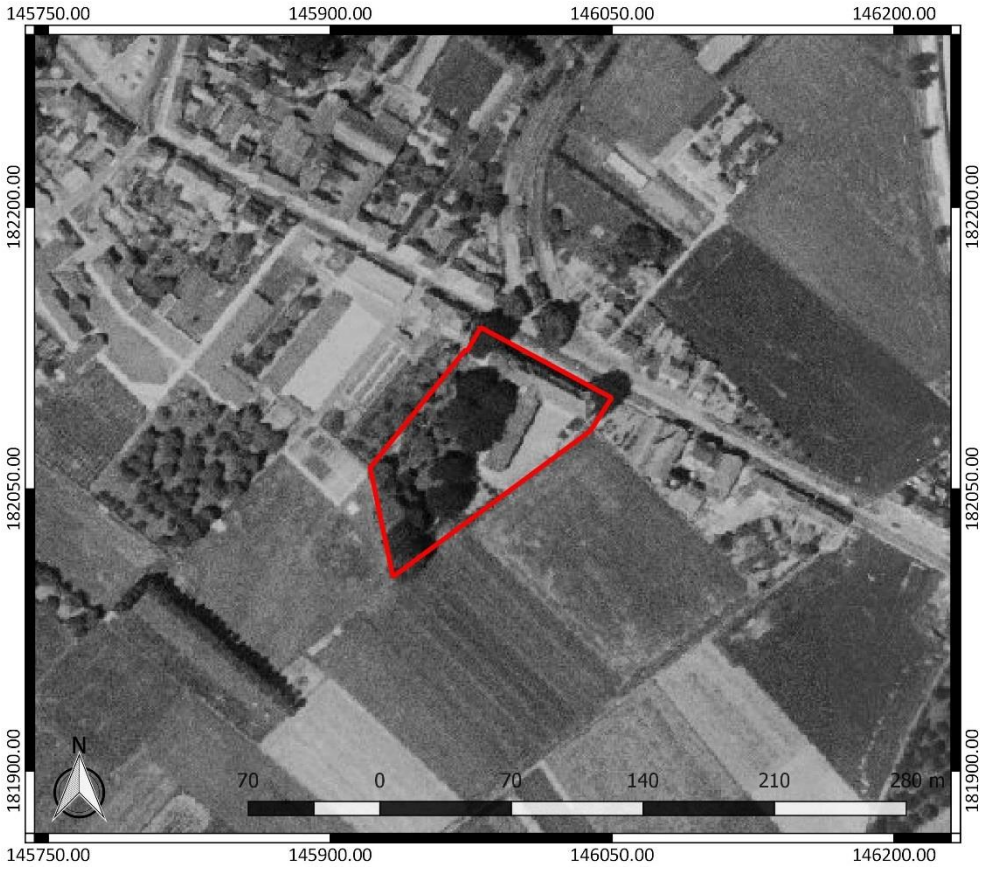

Figuur 18: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 19: Vandermaelenkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

In 1878 werd het terrein voor het eerst bebouwd. Dokter Henri Van Cauwelaert liet er een statig herenhuis optrekken. Het was een dubbelhuis dat vermoedelijk in 1886 verbouwd en met twee lage aanbouwtjes uitgebreid werd. In 1910 kwam het terrein in handen van landmeter Eduard Crick, die het herenhuis zijn huidige vorm gaf. In 1933 werden er weer veranderingen aan de bebouwing doorgevoerd. Het goed kwam in dat jaar in handen van de congregatie “Dochters van Maria”. De villa werd sterk uitgebreid en omgebouwd tot een kostschool, met een bouwdiepte tot ca. 70 m vanaf de rooilijn.[10] Op een luchtfoto uit 1971 (Figuur 20) is de bebouwing met het herenhuis en de schoolgebouwen te zien. Ook in de omgeving is de bebouwing uitgebreid. Het terrein wordt verder ingenomen door bomen, hagen en verhardingen. Een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 21) toont dat de bebouwing van de kostschool in het oosten van het terrein is uitgebreid.

Figuur 20: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

In 1999 werd de kostschool afgebroken en werd er op het terrein een verkoopruimte met atelier en woning opgetrokken. Het bedrijfsgebouw met magazijn en werkplaats werd in 2000 in gebruik genomen. Van de kostschool zijn nog enkele restanten bewaard, zoals de bakstenen omheiningsmuur in de achtertuin en de voormalige toiletten die tegenwoordig als opslagruimte dienen. De villa is nog steeds in gebruik als woning. De aangrenzende bergplaatsen maakten in 2001 plaats voor een garage.[11] Een recente luchtfoto toont de huidige situatie (Figuur 8).

[10] D+A Consult 2017, 1
[11] D+A Consult 2017, 3

Figuur 21: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

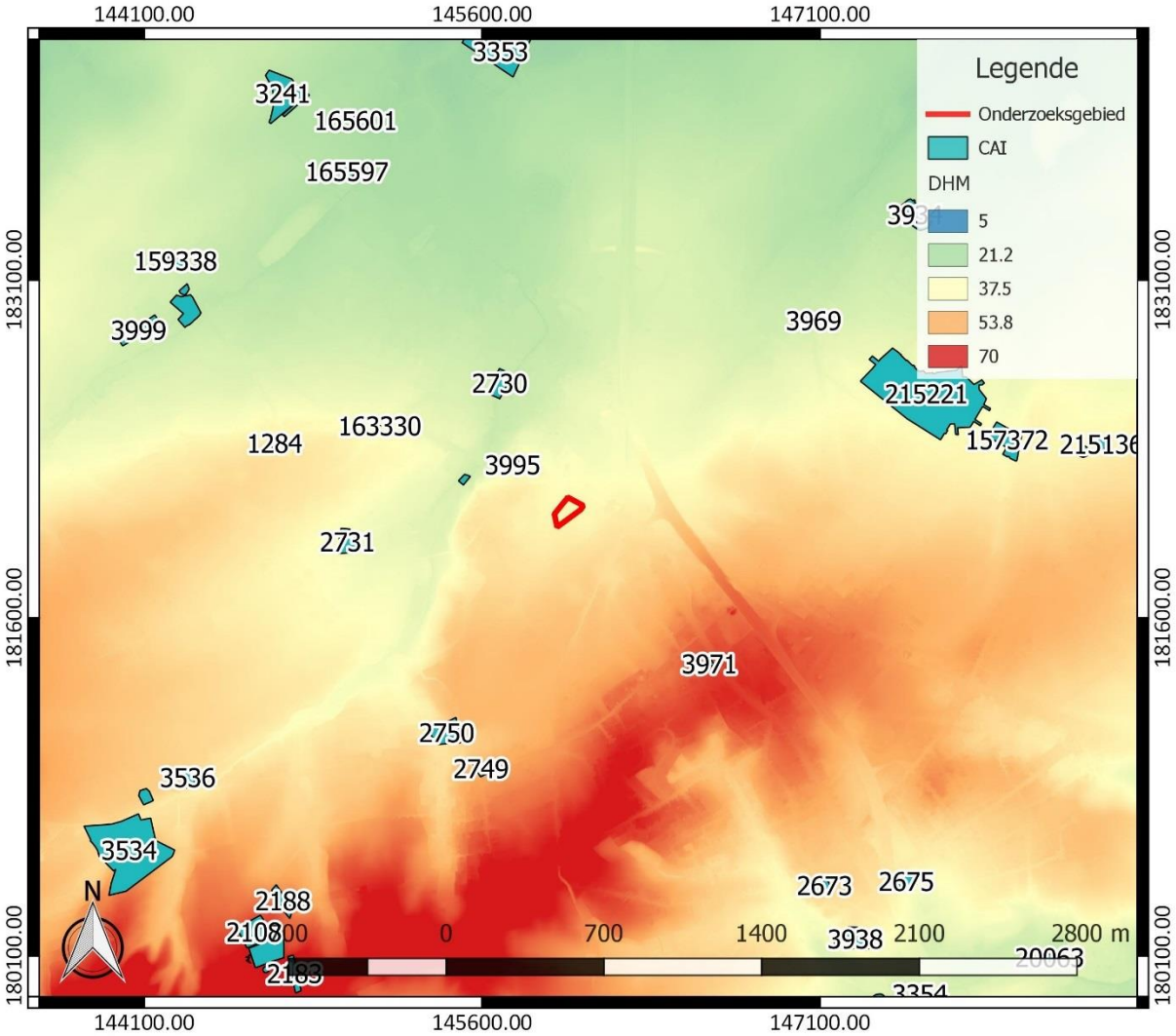
Het onderzoeksgebied is opgenomen in de inventaris van landschappelijk erfgoed als historische tuin.[12]

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 22). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

Ten noordwesten van het onderzoeksgebied is de Parochiekerk Heilige Laurentius en Heilige Gorik (CAI ID 3995) gesitueerd. Het is een kerk met ommuurd kerkhof uit de late middeleeuwen. In de buurt is ook een 17de-eeuwse molen via kaartstudie gelokaliseerd. De eerste vermelding van deze Baggemolen (CAI ID 889 [ten zuidwesten van CAI ID 3995]) dateert uit 1650.[13]

[12] Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Ommuurde tuin van een dokterswoning [online], https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/134067 (geraadpleegd op 25 oktober 2017)

[13] Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 3995, Parochiekerk Heilige Laurentius en Heilige Gorik (geraadpleegd op 25 oktober 2017); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Parochiekerk Sint-Laurentius met ommuurd kerkhof [online], https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/29 (geraadpleegd op 25 oktober 2017); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 889, Baggemolen (geraadpleegd op 25 oktober 2017)

Figuur 22: Overzichtskaart Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (https://geo.onroerenderfgoed.be/), weergegeven op het DHM

In de ruimere omgeving zijn oudere archeologische waarden aanwezig. Ter hoogte van het Tussenveld (CAI ID 215221) werd bij proefsleuvenonderzoek lithisch materiaal en aardewerk uit het neolithicum gevonden. Hier kwamen tevens sporen van een nederzetting uit de late ijzertijd aan het licht. Het gaat om een greppel die dienst deed als onderdeel van een erfindeling of -afbakening en een paalkuilencluster zonder duidelijke structuur. Uit de midden-Romeinse tijd werden er twee crematiegraven en kuilen ontdekt die aan verbranding of ovens kunnen worden toegeschreven. Er zijn ook Romeinse resten van een artisanale zone, mogelijk gerelateerd aan ijzerproductie. IJzeroer werd met behulp van houtskool in een veldoven geroosterd tot ruw ijzer, met ijzerslakken als bijproducten. Uit de late middeleeuwen werd aardewerk aangetroffen. Onder de vondsten bevonden zich verder nog fragmenten bouwkeramiek uit de nieuwe tijd, fragmenten van maalstenen en wetsteen van onbepaalde datum en een 19de-eeuwse perceelsindeling door middel van greppels.[14]

Op het Heimbeekveld (CAI ID 157372) werden ook vondsten van verschillende periodes aangetroffen. Uit het neolithicum werd lithisch materiaal, aardewerk en organisch materiaal (houtskoolbrokjes en stukjes verbrand bot) gevonden. In de westelijke helft van het projectgebied wijzen sporen op een enclosure uit de late ijzertijd. Het gaat om een met greppels afgebakende nederzetting. Twee 10-palige structuren die als schuren geïnterpreteerd worden, behoren tot deze

[14] Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 215221, Tussenveld (geraadpleegd op 25 oktober 2017)

fase. Er is ook aardewerk uit de late ijzertijd verzameld. Uit de midden-Romeinse tijd bestaan de vondsten uit bouwmateriaal, aardewerk, bewoningssporen, een rechthoekige gebouwstructuur, andere paalsporen, kuilen met nederzettingsafval, twee wegtracés en een waterput. Uit dezelfde periode dateert een klein grafveld met houtskoolrijke graven en een afvalpakket met een munt en talrijke fragmenten Romeins aardewerk, bouwkeramiek, verbrande leem en metaalslakken. Op de vindplaats zijn ook resten uit de late middeleeuwen en de nieuwe tijd gevonden, waaronder aardewerk, een verdwenen (post)middeleeuwse weg en een reeks karresporen uit de 17de eeuw. Langs beide zijden van het tracé van karresporen werden smalle greppels met bakstenen drainagebuizen aangetroffen.[15]

Er bevinden zich ook cartografische indicatoren in de omgeving. Uit de volle middeleeuwen is het "Hof ten Steene" of "hof te Oppem" (CAI ID 2750) gekend. Deze hoeve zou de kern hebben gevormd van waaruit het gehucht Oppem ontstaan is. Het is een middelgrote vierkantshoeve met een donjon, die mogelijk teruggevoerd kan worden tot de 12de of 13de eeuw. De hoeve werd aan het einde van de 16de eeuw verwoest en vervolgens heropgebouwd. Uit de late middeleeuwen is er een molen gelokaliseerd op de Windmolenkouter (CAI ID 1284). In dezelfde periode werd er in de omgeving een versterkt kasteel gebouwd, het hof te Meise (CAI ID 3938). Het kasteel werd bewoond door de ridders van Meise. In 1945 brandde het af.[16]

Op locatie CAI ID 3536 is een site met walgracht uit de nieuwe tijd gesitueerd, waarvan de oorsprong echter al teruggaat tot de 14de eeuw. De huidige bebouwing is terug te voeren tot de 17de of 18de eeuw. In het midden van de 19de eeuw werd het hof opgesplitst in twee percelen.[17] Ook de Bieshochthoeve (CAI ID 2731) uit de 17de eeuw was een site met walgracht. De eerste vermelding van het toponiem Bieshoecht komt voor in 1617. De vroegere omwalling is nu verdwenen. Uit de 18de eeuw dateren nog het Drietorenhof (CAI ID 2675), dat sterk aangepast en gerestaureerd werd in de loop van de 19de en 20ste eeuw, de Grote hoeve "de Waelst" (CAI ID 3535 [ten zuidwesten van CAI ID 3536]) en de walgrachtsite van het Kasteel van Wolvendaal (CAI ID 3534). Het Kasteel van Wolvendaal is een 'huis van plaisantie' uit 1753. In de jaren 1890 werd er een park in landschappelijke stijl met vijver en ommuurde moes- en bloementuin rond aangelegd. In 1892 werd het verbouwd tot een eclectisch kasteel. In de 18de eeuw was er ook een kapel. Deze is te zien op de Ferrariskaart ter hoogte van CAI ID 163330.[18]

Ten slotte zijn er nog enkele metaaldetectievondsten uit de nieuwste tijd aangetroffen in de omgeving. In de Krommestraat (op vindplaats CAI ID 215136 en ten zuidwesten daarvan op CAI ID 215135) werden vingerhoedjes, knopen, munten, een insigne met 6-puntigester, een stuk beslag met

[15] Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 157372, Heimbeekveld (geraadpleegd op 25 oktober 2017)

[16] Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 2750, Hof te Steene (geraadpleegd op 25 oktober 2017); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Hoeve Hof ten Steene: omgeving [online], https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/23 (geraadpleegd op 25 oktober 2017); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 1284, Windmolenkouter (geraadpleegd op 25 oktober 2017); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 3938, Kasteel van Meise (geraadpleegd op 25 oktober 2017)

[17] Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 3536, Kleine Hoeve "de Waelst" (geraadpleegd op 25 oktober 2017): Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Hoeven Hof Te Vijlst [online], https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/40326 (geraadpleegd op 25 oktober 2017)

[18] Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 2731, Bieshochthoeve (geraadpleegd op 25 oktober 2017); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 2675, Drietorenhof (geraadpleegd op 25 oktober 2017); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Hoeve Drijtorenhof [online], https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/40151 (geraadpleegd op 25 oktober 2017); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 3535, Grote hoeve "de Waelst" (geraadpleegd op 25 oktober 2017); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 3534, Kasteel van Wolvendaal (geraadpleegd op 25 oktober 2017); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Park van het Kasteel van Wolvendaal [online], https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/134071 (geraadpleegd op 25 oktober 2017); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 163330, Kapel (geraadpleegd op 25 oktober 2017)

punt, een grote heiligenhanger, een zegelloodje, een stuk decoratie, een gesp, een kogel, een huls, een kogelpunt en een kogelrest gedetecteerd.[19]

Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht.

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

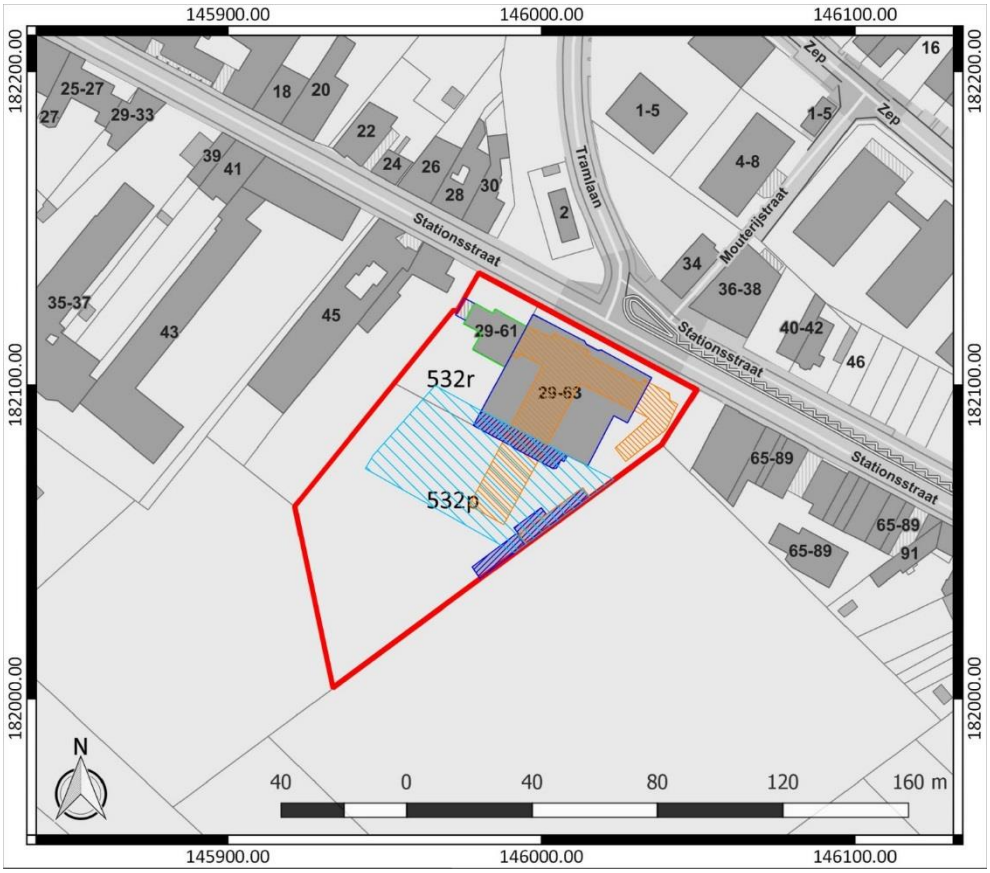
Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein? Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Het onderzoeksgebied is te situeren op de noordelijke flank van een noordoost-zuidwest georiënteerde rug. In de ruime omgeving zijn verschillende gekende archeologische waarden aanwezig, die dateren van de steentijd tot de nieuwste tijd. Deze gekende archeologische waarden bevinden zich wel al op enige afstand van het onderzoeksgebied. Het onderzoeksgebied zelf blijkt op basis van historische kaarten lange tijd in gebruik geweest als akkerland. In 1933 worden op het terrein gebouwen opgericht voor de inrichting van een kostschool. Deze gebouwen werden gesloopt in 1999. Volgens de eigenaar van het terrein waren de panden van de kostschool onderkelderd en werden de kelders volgestort met puin. De oprichting van de kostschool in de 20ste eeuw en de afbraak ervan, hebben ongetwijfeld bodemingrepen met zich meegebracht, die een sterk negatieve impact hebben gehad op het aanwezige bodemarchief. Een overzicht van de gebruiksevolutie van het terrein doet besluiten dat het archeologisch potentieel van het terrein laag is. Indien een waardevolle archeologische vindplaats aanwezig was op het terrein in het verleden, dan kunnen we verwachten dat deze vandaag de dag minstens gedeeltelijk sterk geroerd of zelf verstoord is, waardoor het potentieel op kennisvermeerdering laag is.

Wat is de impact van de geplande werken?

Binnen het onderzoeksgebied worden in een zone van ca. 2030 m² werken gepland. De voornaamste werken omvatten de afbraak van bebouwing en de oprichting van een magazijn met omringende verharding. Het magazijn zal gefundeerd worden op palen, waarvan de verstoringsdiepte in deze fase van het onderzoek nog niet gekend is. Ook dient in acht genomen te worden dat de geplande werken compactie van de bodem zullen veroorzaken buiten de zones waar de eigenlijke werken voorzien worden. Dit doet besluiten dat binnen een zone van ca. 2030 m² het bodemarchief bedreigd is. Binnen deze zone zijn echter ook verstoringen te verwachten, gerelateerd aan de bebouwing die in het verleden aanwezig geweest is op het terrein. Dit reduceert enigszins het bijkomende negatieve effect die de geplande werken zullen hebben op het aanwezige bodemarchief.

[19] Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 215135, Krommestraat I (geraadpleegd op 25 oktober 2017); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 215136, Krommestraat II (geraadpleegd op 25 oktober 2017)

Figuur 23: Synthesekaart, met het gerenoveerde herenhuis uit 1878 (groen), te behouden bebouwing (donkerblauw), af te breken bebouwing (donkerblauw gearceerd), afgebroken schoolgebouwen (oranje) en zone waar bodemingrepen zullen plaatsvinden (lichtblauw gearceerd).

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen we besluiten dat het terrein slechts een beperkt archeologisch potentieel kent. In een zone van ca. 2030 m² worden op het terrein bodemingrepen gepland. Binnen een deel van deze zone werd in 1933 een kostschool opgericht. Naar verluidt zouden deze gebouwen onderkelderd geweest zijn. Alleszins zal de bouw en de afbraak van de kostschool een negatieve impact gehad hebben op het aanwezige bodemarchief. Concrete aanwijzingen voor de aanwezigheid van een waardevolle archeologische vindplaats binnen het onderzoeksgebied zijn er niet. De aanwezigheid van waardevolle archeologische sporen op het terrein is echter niet volledig uit te sluiten, gezien de landschappelijke ligging en de gekende archeologische waarden in de ruimere omgeving van het onderzoeksgebied. Aan de hand van historische kaarten zijn geen relevante archeologische waarden op het terrein te verwachten die dateren sinds de 18de eeuw. Een afweging van de geplande werken ten opzichte van de gebruiksevolutie van het terrein doet besluiten dat de bijkomend negatieve impact van de geplande werken ten opzichte van het aanwezige bodemarchief eerder beperkt is. Daarom worden in het kader van de geplande werken geen bijkomende archeologische maatregelen nodig geacht.

3 Samenvatting

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen we besluiten dat het terrein slechts een beperkt archeologisch potentieel kent. In een zone van ca. 2030 m² worden op het terrein bodemingrepen gepland. Binnen een deel van deze zone werd in 1933 een kostschool opgericht. Naar verluidt zouden deze gebouwen onderkelderd geweest zijn. Alleszins zal de bouw en de afbraak van de kostschool een negatieve impact gehad hebben op het aanwezige bodemarchief. Concrete aanwijzingen voor de aanwezigheid van een waardevolle archeologische vindplaats binnen het onderzoeksgebied zijn er niet. De aanwezigheid van waardevolle archeologische sporen op het terrein is echter niet volledig uit te sluiten, gezien de landschappelijke ligging en de gekende archeologische waarden in de ruimere omgeving van het onderzoeksgebied. Aan de hand van historische kaarten zijn geen relevante archeologische waarden op het terrein te verwachten die dateren sinds de 18de eeuw. Een afweging van de geplande werken ten opzichte van de gebruiksevolutie van het terrein doet besluiten dat de bijkomend negatieve impact van de geplande werken ten opzichte van het aanwezige bodemarchief eerder beperkt is. Daarom worden in het kader van de geplande werken geen bijkomende archeologische maatregelen nodig geacht.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Bogemans, F., 1996: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 23 Mechelen*, Brussel.

D+A Consult, 2017: Sammels. Bijkomende motivatie, aanvraag tot planologisch attest, Halle/Mechelen (*nota* 538001).

Louis, A., 1965: *Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Merchtem 72 E,* Brussel.

4.2 Websites

Cartesius (2017)
https://www.cartesius.be

Centrale Archeologische Inventaris (2017)
https://cai.onroerenderfgoed.be

Databank ondergrond Vlaanderen (2017)
http://dov.vlaanderen.be

Gemeente Meise (2017)
https://www.meise.be/product/1362/geschiedenis

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2017)
https://geo.onroerenderfgoed.be/

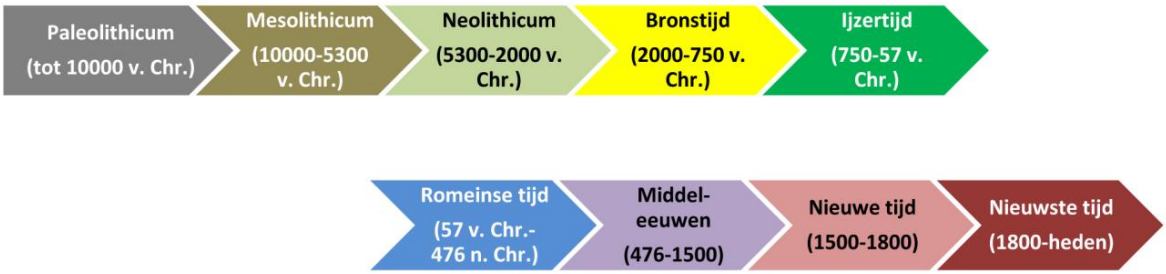
Geopunt Vlaanderen (2017)
http://www.geopunt.be/

Inventaris Onroerend Erfgoed (2017)
https://inventaris.onroerenderfgoed.be

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2017)
https://www.onderzoeksbalans.be

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

5.2 Plannenlijst

Plannenlijst bureauonderzoek: projectcode 2017J128

Plan-nummer	Type	Onderwerp	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
1	Kadasterplan	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	29/09/2017
2	Topografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	29/09/2017
3	Verstoringskaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	03/10/2017
4	Overzichtskaart	Geplande werken	1:1	Digitaal	03/10/2017
5	Bouwplan	Ontwerpplan	1:1	Digitaal	03/10/2017
6	Hydrografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	03/10/2017
7	Doorsnede	Terreinverloop	1:1	Digitaal	03/10/2017
8	Hoogtemodel	Digitaal hoogtemodel terrein en omgeving	1:1	Digitaal	03/10/2017
9	Tertiaire geologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	29/09/2017
10	Quartairgeologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	29/09/2017
11	Bodemkaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	29/09/2017
12	Bodemgebruikskaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	29/09/2017
13	Historische kaart	Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden	1:1	Digitaal	29/09/2017
14	Historische kaart	Atlas der Buurtwegen	1:1	Digitaal	29/09/2017
15	Historische kaart	Vandermaelenkaart	1:1	Digitaal	29/09/2017
16	CAI-kaart	CAI vondstlocaties	1:1	Digitaal	03/10/2017
17	Synthesekaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	03/10/2017

5.3 Fotolijst

Fotolijst bureauonderzoek: projectcode 2017J128

ID	Type	Onderwerp	Vervaardiging	Datum
F1	Overzichtsfoto	Bestaande toestand	Digitaal	03/10/2017
F2	Overzichtsfoto	Bestaande toestand	Digitaal	03/10/2017
F3	Luchtfoto	Toestand terrein 2016	Digitaal	29/09/2017
F4	Luchtfoto	Toestand terrein 1971	Digitaal	29/09/2017
F5	Luchtfoto	Toestand terrein 1979-1990	Digitaal	29/09/2017